

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1-1 (Wilno, Zawalna 1-1).
Redakcyja adčynlena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej.
Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

Čas hlenuć praŭdzie ŭ wočy!

(Z naŭody lekcyi biskupa P. Kubicka ab rasiejskaj mowie ŭ Katalickim Kaściele).

2 hetaha mies. siol. h. biskup P. Kubicki (zdajecca z Sandomiera) u zali wilenskaha „Twa Przyjaciół Nauk“ mieŭ lekcyju na temu „Język rosyjski w nabożeństwie dodatkowem w kościołach rzymsko-katolickich na obszarach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego po roku 1863“. U lekcyi swajej lektar prastawiuć słuchačom, jak Rasieja starałasia ŭwieści rasiejskuju mowu ŭ kaścioły i jak palaki zmahalisia za polščynu ŭ kaściołach. Woś karotki źmiest henaj lekcyi.

— U sarakawych hadoch minułaŭha staleccia, dziakujuć zachadam rasiejskaha ŭradu, u Pieciarburzie ŭ kaściele św. Kaciaryny byli ŭwiedzieny rasiejskija kazańni dla katalikoŭ rasiejcaŭ i dla abmaskoŭlenych katalikoŭ inšych nacyjanalnaściah. Fakt hety mieŭ wyrazna dadatnaje značeńnie dla Kaścioła, bo pačaŭ šyryć sympatyi da katalictwa i siarod rasiejcaŭ prawasłaŭnych Urad heta spaściahroŭ i Mikałaj I carskim swaim „ukazam“ u 1848 h. zabaraniŭ karystacca ŭ nabaženstwie rasiejskaj mowaj usim nieprawasłaŭnym. Rasiejskuju mowu ad hetaha času možna było ŭżywać tolki ŭ prawasłaŭnaj Carkwie.

Sprawa rasiejskaj mowy ŭ Kaściele adżyła ŭžnoŭ, na hety raz užo na biełaruskich, litoŭskich i častkowa ŭkraińskich ziemiach, pašla polskaha paustańnia 1863 h. Wilenski hienierał-hubernatar Patapaŭ wystupiŭ z prajektam, kab na ziemiach b. Wial Kn. Litoŭskaha ŭżywać u kaściołach rasiejskuju mowu. Urad prajekt hety pryniaŭ i wykanańnie jaho daručyŭ tamu-ž Patapawu. Tady Patapaŭ stwaryŭ adumysłowuju kamisiju, jakaja apracawała adpawiedna rytuał (trebnik), usiudy ŭ im polskuju mowu zamianiajuć na rasiejskuju. Rytuał heny ŭrad razasłaŭ usim katalickim dyecezijam našaha kraju. Biskupy Łucki i Żmudzki rytuałaŭ henych nia pryniali. Inakš-ža było z hetym u Wilni. Administratar wilenskaj dyecezii, i dałučanaj da jaje mien-skaj, prałat Żylinski knižki hetyja razasłaŭ dziekanam, kab jany daručyli ich probaščam.

Niekatoryja ksiandzy wil. dyecezii rytuał heny pryniali i im karystalisia, ale było tut takich niamnoha.

Najbolš pašyryłaŭsia i najdaŭžej utrymałaŭsia rasiejskaja mowa ŭ kaściołach u Mienščy-

nie, dzie na čale z ks. Senčykoŭskim padtrymliwaŭ hetuju mowu ceły rad ksiandzoŭ. Ksiandzoŭ hetych adnak biskup mahiloŭski Symon pazbawiŭ pasadaŭ i na hetym skončyłaŭsia proba rusyfikacyi praz Kaścioł katalickaha nasielnictwa na ziemiach Litwy i Biełarusi.

U sutnaści, aprača roznej drabiazы, jakoj my tut nie padajom, biskup Kubicki ničoha nowaha ŭ swajej lekcyi nie padaŭ, usio heta ŭžo daŭno nam wiedama. Ale ŭsia cikawaść henaj lekcyi ŭ tym, što jaje wyklikała i što jana mieła na mecie.

U minulym miesiacy wilenski kupiec Z. Nagrodzki padaŭ u „Kurjery Wilenskim“ ceły rad artykułaŭ, u jakich wykazwaŭ, što katalickaje duchawienstwa našaha kraju mała i drenna baraniła ŭ nas polskaści ŭ kaściele i što časta na t padtrymliwała carskija rusyfikacyjnija plany. Woś-ža lekcyja pryjezna-ha biskupa, jaki ŭ Wiłni spe-cyjalna z hetaj sprawaj znajomiŭsia, jak historyk, mieła wykazać wialiki polski patryotyzm katalickaha duchawienstwa na našych ziemiach.

Metyswajej adnak, zdajecca, biskup nie dasiahnuŭ, bo toj ža „Kur. Wil.“, padajućy sprawazdaču z biskupskaj lekcyi, piša, što lektar jaŭna „pawialičwaŭ rolu katalickaha duchawienstwa ŭ sprawie ŭtrymańnia polskaści na našych ziemiach... i što ahułam značeńnie Katalickaha Kaścioła dla polskaści našych ziemiaŭ uściaž jašče padlahaje dyskusii“. Z hetaha wyhladaje, što taki „Kur. Wil.“, peŭnie, chacieŭ-by, kab dziela dabra polskaści Kaścioł Katalicki byŭ u Polščy prydzieleny napr. da departamantu palicyi ŭ Min. Unutranych Spraŭ, a hetkamu polskamu patryotyzmu nie daraŭniaje nijaki biskup Kubicki.

Ale z hetym, jak jany sabie choćuć, nam idzie tut zusim ab što inšaje.

Daŭniejšaja Polšč, idućy na našyja ziemli i polonizujućy ich, jaŭna ŭ hetym karystałaŭsia Kaściołam Kaścioł u nas sapraŭdy katalickim, — heta znača ahułnym i nadnarodnym, — nia byŭ nikoli, a tolki źwiazany z polskaścij. Heta histaryčny fakt.

Rasieja adabraŭšy ad Polščy našyja ziemli, mała taho, što ŭprahlā ŭ rusyfikacyjnuju palityku Carkwu, mała taho, što dla hetaj mety źlikwidawała spolščanuju uniju, ale imk-

nułaŭsia tak-ža wykarystać dla swajej palityki i Kaścioł. Słowam, maskali ŭ halinie relihijnaj palityki akazalisia paniatliwymi wučniami palakoŭ. I tut woś zaharełaŭsia wialikaja baraćba na našych ziemiach miž polščynaj i maskoŭščynaj na relihijnym hruncie.

A dla nas z hetaj polskamaskoŭskaj baraćboj na našych ziemiach wyšla tak, jak u prykazcy, što „pany bjucca, a ŭ muzykoŭ čuby trašča“. Praŭda, jak adna, tak i druhaja starana, asabliwa polskaje i maskoŭskaje duchawienstwa, lubić ćwierdzić, što hetu swaju baraćbu koštam biełaruskich „čubow“ wiali jany byccam u imia niejkej wyšejšaj, nawat chryščijanskaj praŭdy. Tymčasam ničoha padobnaha, — jany baranili pradusim swajej u nas palityki, swaich całkom dačasnych i przyiemnych intaresaŭ. Stolki było praŭdy ahułam, a asabliwa chryščijanskaj, u abaronie pa našych kaściołach polščyny, skolki i ŭ nasadźwańni, jak pa našych cerkwach, tak i kaściołach, rasiejščyny. Adny mety i adna ich wartaść.

Dla biełarusau, jak katalikoŭ, tak i prawasłaŭnych, adnolkawuju wartaść majuć u ich relihijnym žyćci, jak mowa polskaja, tak i rasiejskaja. A kali idzie specyjalna ab rasiejskuju mowu ŭ kaściele, u našym krai, asabliwa, kali idzie ab pahlad na hetu sprawu polskaha duchawienstwa, dyk kali-b mowa heta ŭ nas była sapraŭdy ŭwiedzienna, — zdareńnie heta adnolkawa było-b „katalickim“, jak i toj fakt, što siańnia majem tut mowu polskuju. Čwierdźońnie, što ŭ Kaściele ŭ nas musić być mowa polskaja, bo hetaha wymahaje dabro Kaścioła Katalickaha, jak i ćwierdźańnie, što mowy rasiejskaj pa cerkwach u nas wymahaje dabro Prawasłaŭja, — abodwa hetyja ćwierdźańni abmannyja byli ŭ historyi, abmannyja i siańnia.

Kali jdzie ab maralnuju wartaść z punktu chryščijanskaha i katalickaha — «apostalstwa» ks. Senčykoŭskaha, jaki ŭ Mienščynie prawodziŭ u Kaścioł rasiejskuju mowu, kab rusyfikawać biełaruski narod, dyk wartaść heta ničym nia horšaja ad wartaści „apostalstwa“ polskaha duchawienstwa, jakoje biezahladna polonizuje toj-ža biełaruski narod.

I treba dziwicca, što biskup Kubicki, aficyjalny pradstaŭnik

Супроць „нацдэмаўшчыны“.

Распачатая некалькі год таму ў Савецкай Беларусі кампанія супроць Беларусу ня спыняецца. Агенты Масквы ў акупаванай ім Беларусі жорстка распаўляюцца з беларускімі культурнымі працаўнікамі — пад відам барацьбы з т. зв. нацдэмамі (нацыянал-дэмакратамі). Сотні ахвяраў маскоўскага бальшавізму — Беларусу — вывозяць у глыб Расеі або ў Сібір, каб там гінулі фізычнай і моральнай сьмерцай. З пасярод іх знаходзім слаўных і заслужаных прадстаўнікоў маладой беларускай навукі Астаўся з Беларусу — культурнікаў — у Сав. Беларусі яшчэ сяньня хіба той, хто, загубіўшы свой нацыянальны і чалавечы гонар, пакорна сагнуў сьпіну перад Масквой, а так-жа той, хто „пакаўся“ за сваю ра-нейшую беларускую работу і стаў буржэлем культурных здабыткаў найлепшых сыноў Беларусі.

Барацьба з „нацдэмаўшчынай“ — гэта важны пэрыяд у гісторыі беларускага адраджэньня, гэта пэрыяд пакутніцтва і Кальварыі беларускага руху.

У бальшавікоў аб навуцы ў эўропэйскім сэнсе няма й гутаркі. Кожны праяў жыцця людзкога бальшавікі ацэніваюць з свайго матэрыялістычнага і клясавога пункту гледжаньня.

Katalickaha Kaścioła, nia wy-
šaŭ u swajej lekcyi z ramak
wuzkaha polskaha nacyjanaliz-
mu i, padčorkiwajućy zasłuhi
polskaha duchawienstwa ŭ spra-
wie polonizawańnia praz Ka-
ścioł biełaruskaha narodu, ba-
raniŭ hetym wialikaj histaryč-
naj many, baraniŭ toje, što joś
antychryščijanskim i antykata-
lickim.

Polskaje duchawienstwa
„apostalstwa“ swajho na bie-
łaruskich ziemiach, kali jašče
maje choć krychu paćućcia
chryščijanskaha, sapraŭdy pa-
winna saromicca.

Relihijny kult polskaha na-
cyjanalizmu, jak falsyfikat ka-
talictwa na našych ziemiach,
dawioŭ užo da taho ŭ nas pa-
hladu siarod polskich biskupaŭ,
što ksiandzy palaki endeki, ja-
kija polonizujuć biełaruski na-
rod, — heta „bohaterzy naro-
dowi i katolicy“, a ksiandzy
biełarusy, jakija wiaduć u hety
narod, u narod svoj rodny,
świat adradžeńnia — „źli katoli-
cy“ i jak takija ssyłajucca ŭ nie-
biełaruskija parafii (Ks. Ks. Re-
šeć, Šutowič, Lewoš, Tataryno-
wič, Duliniec i inš.). I heta
ŭsio robicca ŭ imia Chrysta.
Ništo sabie majuć ab im pa-
niaćciel

Narod naš ab hetym musić
wiedać. Nastaŭ čas hlenuć praŭ-
dzie ŭ wočy, nastaŭ čas nazwać
relihiynaje naša žyćcio ŭłasnym
jaho imiem.

Навука там служы палітычным мэтам, навука ў большавікоў нагінаецца да палітыкі. А калі палітыка ёсць зьменнай рэчай, калі вымogi ейныя сьнянныя такія, а заўтра іншыя, то й навука мусіць дапасаватца да вымагаў палітыкі і стацца зьменнай рэчай.

Праўды аб'ектыўнай большавіцкая навука ня выкрывае, яна выкрывае і творыць сваю „праўду“, праўду камуністычную, праўду палітычную, зьменную, часовую.

Сяньнешні антыбеларускі курс большавіцкай палітыкі выклікае, як нутраным маскоўскім цэнтралістычным вялікадзяржаўніцтвам, маскоўскім шовінізмам, — так і мамэнтамі заграічнай большавіцкай палітыкі, з увагі на суадносіны перадусім з суседнюючымі з большавіцкай капіталістычнымі дзяржавамі, якім не на руку ўзрост беларускага руху.

І таму ня дзіўна, што навукавая і культурная работа Беларусаў некалькі гадоў таму, у цяперашнім пэрыядзе — дзякуючы зьмене палітычнага курсу да Беларусаў — зьяўляецца шкоднай, контррэвалюцыйнай, зьяўляецца нацдэмаўшчынай, з чым трэба жорстка і нелітасьціва змагацца.

Да змаганьня з нацдэмамі і іх работай паклікана і Беларуская Акадэмія Навук, гэты колішні маяк беларускай культуры. Беларуская Акадэмія Навук апошнімі гадамі сталася яўнай экспазытурай большавіцкай палітыкі, сталася аружжам гэтай палітыкі.

„Зьвязда“, орган камуністычнай партыі Беларусі, — у нумары з дня 3.Х. с. г. друкуе гутарку з „прэзідэнтам“ Беларускай Акадэміі Навук П. О. Горыным — пад загалоўкам „Над чым працуе Беларуская Акадэмія Навук“. З гутаркі вынікае, што некаторыя інстытуты акадэміі працуюць над аканчальным зьнішчэньнем „нацдэмаўшчыны“.

Адносныя цытаты з „Зьвязды“ гавораць самі за сябе. Напр.: „Гуманітарны інстытут у сваіх работах прадаўжае выкарчоўваць і выкрываць астаткі контррэвалюцыйных нацдэмаўскіх установак былага кіраўніцтва акадэміі“.

„У адказ на пастанову ЦК ВКП(б) і СНК СССР па гісторыі і географіі, інстытут разгарнуў работу па складаньню „Гісторыі Беларусі ў дакументах“... Афармляюцца зборнік „Рабочы рух у Беларусі 1861—1917 г. г.“ і „Зборнік дакументаў аб контррэвалюцыйнай дзейнасьці беларускіх нацыяналі-дэмакратаў (1917—1921 г. г.)“.

„Інстытутам філасофіі выпушчана капітальная работа акадэміка Вальфсона „Ідэалогія загінаючага капіталізма“, падрыхтоўваюцца да друку работы праф. Кірушына і Левіна „Контррэвалюцыйная сутнасьць беларускага нацдэмакратызма“...“

„Інстытут Мовазнаўства выдаў вельмі каштоўную работу — „Беларускі правапіс“...“

Падрыхтован да друку... Ламцёва „Вопыт вывучэньня нацдэмаў-“

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Нарада Ураду Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры. У панядзелак 8 г. м. адбылося паседжаньне Ураду Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, на якім абгаварваліся справы дзейнасьці Інстытуту.

Загранічны вучоны ў Беларусаў. У канцы мін. м-ца адведаў Зах. Беларусь прафэсар Кенігсбэргскага Інстытуту Др. Бруно Плечкэ. У Вільні адведаў ён беларускі музэй, а на правінцыі знаёміўся з жыццём беларускага сялянства. Між іншым, адведаў Др. Б. П. маладога беларускага паэта М. Машару, з каторым гаварыў аб багатай беларускай на роднай творчасці. Праф. Плечкэ ў гутарцы з М. Машарай выказаў гэтакі свой пагляд на Беларусаў: „На падставе чужацкай літаратуры аб Беларусі, судзіў, што Беларусы — гэта паўдзкі народ, аднак праканаўся, што Беларусы зусім культурныя, але вельмі бедныя і робяць нячужыныя поступы ўярод у сваім адраджэньні“.

З выдавецкае нівы. „Баўтрук“, беларускі народны твор, Вільня 1934 г. запісаны М. Шылам ад Я. Тарчэўскага.

Беларускі Адрыўны Календар на 1935 год ужо выйшаў з друку. Выдаўцамі яго зьяўляюцца Беларускае Кнігарня „Пагоня“, Ул. Манкевіч і Ст. Станкевіч. Друкаваны ў Беларускай Друкарні ім. Фр. Скарыны ў Вільні. Календар мае вельмі прыгожую вокладку; складаецца з двух стыляў: новага (каталіцкага — лацінкай) і старога (праваслаўнага — грамадзянскай). Зьмешчана ў ім, як мы ўжо пісалі, многа практычных гаспадарскіх радаў, цікавых вестак і прыгожых вершаў. Агулам гаворачы апрацоўка і выкананьне календара ўдалыя.

Кожны беларус павінен купіць беларускі календар.

скай апрацоўкі беларускай літаратурнай мовы“. Інстытут энэргічна працуе над тым, каб хутчэй ліквідаваць сваю ранейшую запазычанасьць...“

„Інстытут Літаратуры і Мастацтва здаў у друку першы выпуск „Гісторыі беларускай літаратуры“ (да окцябрскага перыяду). Зданы ў друку 3 і 4 кнігі „Літаратура і Мастацтва“, у якіх зьмешчаны работы, якія выкрываюць варожыя ўплывы на савецкую літаратуру (нацдэмакратызм, трацкізм)“...

„Камісія па вывучэньню Заходняй Беларусі ачысьціўшыся ад контррэвалюцыйных элементаў разраз разгромае значную работу для азнаямленьня шырокіх працоўных мас БССР з сапраўдным становішчам Заходняй Беларусі“...

Словам, навука, палітыка, Г.П.У., камунізм — усе ў БССР на ўслугах барацьбы з беларускай інтэлігенцыяй, з беларускім адраджэньнем, з усім беларускім народам.

І—Іч.

Śmierć bački litoŭskaj muzyki.

Jakraz miesiąc temu pamior u Koŭnie Źyroka wiedzamy litoŭski kam-pazytar, haračy pracownik na muzyč-naj niwie, prof Jazep Naujalis. Pamior jon majučy 65 hadoŭ. Radziŭ-sia Ź Kowlenskim pawiecie, u mia-stečku Cyrwonydwor. Da muzyki mieŭ sklonnaść zmalenstwa. Ništo jaho tak nia ciešyla, jak sluchaŭnie piešniaŭ i arhanaŭ u kaściele. Majučy hetkija sklonnaści, Naujalis postanaw! ŭ stac-ca muzykaju. Pačatkaŭ muzyki wu-čyŭsia Ź Cyrwonymdwary Ź arhani-staha. Dawiedaŭsia tut adnak nia stol-ki, skolki Źadała duša jaho. Pryhoža Źžo jhrajučy na arhanach, jon latu-cieŭ ušciaŭ ab škole muzyčnej, ale latucieŭni jaho spoŭniliŭsia tolki tady, kali jon mieŭ Źžo 20 hadoŭ. Tahdy pačuŭ ab Naujalisie i ab jaho zdol-naściach hraf Tyškiewicz i paradziŭ jamu jechač u Wařšawu, pryakajučy placić za nawuku. SkončyŭŹy Ź Wa-řawie konserwatoryju, Naujalis pašoŭ uznoŭ na arhanistaha, a heta piera-waŭna dzieła taho, što duža jaho ciah-nuła da siabie kaścielnaja muzyka. Pa niekatorym čaście, sabraŭŹy krychu hrošaŭ. Naujalis skončyŭ u Regen-sburgu Instytut kaścielnaj muzyki. WiarnuŭŹysia adtul, staŭsia profesaram muzyki Ź duchoŭnaj seminarii Ź Koŭnie.

U hetym čaście Naujalis pačuŭ pracawač na niwie muzyčnej kultury. U Koŭnie zalaŹyŭ pieršuju — špiarša tajnuju muzyčnuju školu. Wajna školu hetu spyniła, ale pa wajnie Ź 1920 h. adŹyla jana Źžnoŭ.

Značėŭnie hetaj školy było wia-likaje. U jej čerpali muzyčnuju wiedu Źsie tahočasnyja arhanistyja i inšyja muzyki. Dziekujučy škole Naujalisa kaścielnaja muzyka Ź Litwie atryma-ła inšy charaktar. Pryhataŭlajučy ar-hanistych, Naujalis nie zabywaŭsia i ab piešni Jon dobra wiedaŭ, što pieš-nia dla narodu maje wialikaje zna-čėŭnie. Dzieła hetaha jon radziŭ swa-im wučniam arhanizawač chory, wu-čaćy, jak ich treba wieści. Arhaniza-waŭ chory i sam niaboŹčyk. Jahony-mi zachadami bylo tajna arhanizawa-na t-wa „Dainos“ (Piešni), jakoje pašla swaimi chorami wialikuju adyh-raŭa rol u litoŭskim narodnym adradže-ŭni i było słaŭnym nawat zahranicaj.

Naujalis nie zabyŭsia i ab twor-stwie muzyčnym. Jon komponawaŭ melody, pišaŭ twory dla skrypki, for-tepijan, arkiestru. Jon bačuŭ, jaki byŭ wialiki niedachwat u litoŭskaj muzy-cy i staraŭsia jaho zapoŭnić. U ka-ścielnaj Naujalisa muzycy adčuwaŭ-jeca hlybokaja relihijnaść, wialikaja pa-waha i nadŹwyčajnaja wysokaść. Wy-sokaja i silnaja Ź jaho i inšaja mu-zyka. Jaho „Jak sŭlavi sukilo“ (užo paŭstali sŭlwanie), abo „Užtranksi-me nanja giesmę broliac“ (Zapŭjom no-wuju piešniu, braty) sluchača pary-waje, hipnotyzuje. Naujalis pracawaŭ usio swajo Źyćcio. Pracawaŭ jon ad-nak nie nad tym, nad čym čacieŭ, ale nad tym, nad čym treba było. Swajej bahataj pracaj jon u wialikaj mlery zapoŭniŭ niedachopy Ź litoŭskaj muzycy, dajučy muzyčnaj litoŭskaj kul-tury pieršyja asnowy. Jon siejaŭ nasle-ŭnie, jakoje daŭo duža pryhoŹyja plady. Z „Viln. Ryt.“ 26.IX.34 h. P. Ł.

Polski asadnik ubraŭsia za bielarusa.

U pieršych čyślach h. m-ca pol-skija arhanizacyi wazili z našaha Kra-ju — z Wilenščyny i Nawahradčyny — sialan u centralnuju Polšč i Ź Gdyniu — pakazywač polskaje bahaćcie i pol-skuju kulturu. Z pad pakrywaŭa niby kulturnaj mety henaj turystyki na-čta-Ź wysoka tyrčeli wuŹy karotkazroč-naj palityki polskich kulturtehieraŭ na neŹyich ziemiach. Dzieła hetaha bolšač učasnikau turystyki stydaliŭsia nawat przyŭnacza da swajho Ź joj učasčia.

Turystyka pačynaŭsia ad Wilni i tut kančalaŭsia. Z Wilenščyny i Na-wahradčyny turysty ŹjeŹdŹaliŭsia Ź Wilniu prad wyjezdam u Polšč i, wiar-nuŭŹysia adtul, z Wilni raŹjeŹdŹaliŭsia damoŭ. Dzieła hetaha mnohija bielaru-sy mieli nahodu adwiedač swa'e Ź Wilni centralnyja arhanizacyi i redak-cyi bielaruskich hazet. Našu redakcy-ju adwiedaŭa bolš sotni učasnikau henaj turystyki, informujučy nas ab bielaruskich sprawach u bielaruskaj wioscy dy raskazwajučy i ab samoj turystyce.

Z hetych apawiaďaŭniaŭ dawled-wajemsia, jak Źbirali, jak wazili i jak pakazwali polskija kulturtehieri bie-laruskich sialan pradstaŭnikom pol-skaj dziaŹaŭnaj Źlady.

PadaroŹ byla biaspłatnaja; nieka-toryja, sprytnejšyja, pry henaj naho-dzie paniekalka złotoŭ zarabili. Dys-cyplina Ź pajezdcy byla wajskowaja; turysty byli padzieleny na hrupki pa 20 asob; koŹnaja hrupka miała ka-mandanta i padkamandantaŭ; kaman-danty hrup i Źwieš kiraŭničy perso-naŭ turystyki — heta polskija wu-čiaci, asadniki i inšyja nošbity Ź nas polskaj kultury; naŹyja ludzi stanawili bieŹhalosnuju masu, za katoruju Źsiu-dy hawaryli kamandanty i kiraŭničy personaŭ turystyki. U Wařawie pakaz-wali turystau pradstaŭnikom polskaj dziaŹaŭnaj Źlady; 50 hrup pa 20 asob byli rastaŭleny na placu, jak wojska; tam-Źa niešta hawaryŭ pieraadzieŹy-sia Ź bielaruskuju narodnuju woprat-ku wajskowy asadnik z pad Hlybokaha, z Wilenščyny; wystaŭŭ niechta i baradaty, katoraha Ź padaroŹy tudy i nazad nia było widač; niekatoryja kazali, što heta byŭ tak-Źa palačok pieraadzieŹyŭsia Ź našuju wopratku, a inšyja, dačłpnejšyja, dyk čwierdzi-li, što i barada byla nienaturalnaja. U Wilni, prad wyjezdam u Polšč i prad raŹjezdam damoŭ, kamandanty hrupak turystam nie pazwalali nikudy adlučacca, hroŹiačy wykasaŭniem z špisu padaroŹy, abo Źtrataj abledu, kab nie zachadzili bielarusy Ź swaje, a litoŭcy Ź swaje instytucyi. Dzieła hetaha mnohija nidleŹ asabista nia byli, a śmialejšyja adwiedwali bie-laruskija instytucyi špiarša Źkradkam, a pašla, wiartajučysia damoŭ, suproč zabarony kamandantaŭ, demonstra-cyjna.

Dyk woŹ, jak wazili i pakazywali našym sialanam polskija kulturtehie-ry polskaje mora, polskuju kulturu, a pakazwajučy dziaŹaŭnych muŹoŭ Polščy pieraadŹlawaliŭsia Ź bielarus-kuju wopratku, pradstaŭlajučy hetak tam bielarusau.

p—k.

Wincuk AdwaŹny.

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

Wiasna. (Praciah).

Dochtar Wipstrykal naniaŭ z dwa dzieŹiatki ludzi, katoryja z bahrami stajali na maście i raŹ-biwali kryhu. Zastaŭki byli padniatyja. Adnak pry-roda akazaŭa bolšuju siŭu ad čitrych ludzi: wa-da rasła nleparmierna, kryhi naplywali ahramodny-ja, most i mlyn dryŹeli, jak u trasycy, a z imi ra-zam dryŹeŭ i sam dochtar. Šum wady, homan ra-botnikaŭ na maście, a cikawaha ludzkoha natoŭpu kala bierahoŭ, kryk kłapatiwaha dochtera — Źsio heta twaryła niełki Źudasny abraz. A wada Źsio prybywaŭa i prybywaŭa, i woŹ pracuwaŭsia katastrofa: most pačuŭŭ traŹčec i kaŹychacca, ale jaŹ-čė nie paddawaŭsia; byŭ wielmi mocny — zbudawaŭ jaho tamu paru hadoŭ inŹynier — čech, wypisa-ny adumyslowu z Aŭstryi. Dyk treba było wialikaj siŭy, kab złamać taki most. A Źlaŭnie rečka kryŭa Ź sabie takuju niepamiernuju, ale tajomnuju siŭu. I nlemaŹčyma było Źhadač, ci wada dajŹla Źžo da swajho najwyŹejšaha punktu i kali toj krytyčny ma-ment nastupić. Čeluju noč pieratrywali robotniki

16)

na moście Ź ciaŹkim zmahaŭni z kryhami i belka-mi, Źio byli pryniesieny z niedalokaha lesu, a tak-Źa z sarwanaha Źžo Ź wiarchu mostu i, Boh ich wiedzaje, skul jaŹčė. Hetu dzieŹ byŭ wielmi pracaw-ity. Dochtar tak i biehaŭ — to na most, hdzie kamandawaŭ robotnikami, to na bierah, hdzie pa-hladaŭ na adumyslowuju mierku Źzrostu wady, to Ź mlyn, hdzie z samaha wysokaha balkona hla-dzieŭ u wierch rečki... A ludzi, jak ludzi: tupali i papichaliŭsia na bierahoch, niekatoryja Ź waŹniej-Źuju minutu Źčyra pamahali, inšyja pieraŹkadŹali, a Źsie ahulno, hłedziačy na takaje zmahaŭnie, pierŹ achali i ochali, a poŹle przykli i stali cika-wicca, a nawet spracačca: ci što budzie? i kali ja-no budzie? a... kali maje być, kab Źžo skarej bylo! Usie zastaŭki Ź haloŭnym moście byli Źahadzia wyciahnieni, a takŹa i taja dwajnaja, što byla na wintoch i na blokach, specyjalna wydumana tym zahranicnym inŹynieram; bakawy zapasny mastok byŭ saŭsim Źniaty i tudy staraliŭsia Źwiarnuć wial-ikija kryhi. Hreble, wylaŹana siečanyimi kamienny-mi plitami, trymaŭsia biez przyhany. Adnym slo-wam, dochtar usio Źahadzia abduŭmaŭ i przyhata-waŭsia. Ale wada Źsio rasła, Źžo pracłakaŭa praz hreblu i čuć nie raŭniŭlaŭsia z mastom. AŹ woŹ pa-kazaŭsia kryha bolšaja ad usich dasiuleŹnich i hroknuła Ź most: most straŹenna zadryŹeŭ i za-

traŹčėŭ; robotniki raŹbiehliŭsia na baki, niekatoryja nawet pakidali bahry; kryha staŭa naciskoč, most kaŹychaŭsia...

Tak kaŹychaliŭsia kaliŹci abaronnyja mury he-taha samoha, Zawaŭackaha zamku, HaradŹca, kali KryŹaki ciaŹkimi taranam i dzieŹ i noč bili Ź scie-ny. I woŹ Źclana pačuŭŭa traŹčec i paddawacca: twaryŭlaŭsia dziura, poŹle pralom; worah natuŹywaŭ usie siŭy, abarona sŭlabieŭa... Adnak u chwiliu hroznej niebiaŹpieki nadbieh haloŭny dawodčyk — sam kniaŹ Wałocki — aŹiaŭ na sŭbiele kamandu, a nawet i sam chwaciŭ aruŹŹa, biŭsia, jak hrozny leŭ, i swaimi hrudźmi strymaŭ uŭieŹ waroŹny napor. Za im, zapalenyja jahonaj adwahaj, abaroncy kida-jucca Ź wir bitwy, adbiwajuč woraha i toj sa stra-tami i sa stydam adstupaje nazad.

Tak i naš dochtar: pačuŭŭ tresk i Źbačuŭŭ hrazu paŹeŹnia, zakryčā nialudzkim hołasam, kiŭnuŭsia sam adzin na most, schwaciŭ bahor i pa-čāŭ raŹbiwač kryhu. Tut nadbiehli i robotniki, Źto pierŹ stracili ducha, uderyli raptoŭna Ź kryhu i pa-kryŹyli jaje na čaŹci, katoryja Źžo lohka praleŹli praz zastaŭki. Usie swabadnej uŹdychnuli; nieka-toryja robotniki, uŹspiorŹysia na buhry, pačali zaku-rywač i Źartawač z swajho strachu, kali bačāč — biada padwaŭlaŭsia! IŹla nowaja kryha: takoj jaŹčė tut nia bačuŭli...

Rewalucyja ũ Hiŝpanii.

U minuluju niadzielu (7 h. m.) u Hiŝpanii razharełasia krywawaja rewalucyja, jakaja pradaŭżajecca dasiul. Ad pačatku rewalucyji hiŝpanski ũrad abwieścił wajennaje pałażeńnie i wysłał prociŭ paŭstancaŭ-rabotnikaŭ

u pomač palicyi wojska. Paŭstancy pačali bicca i z wojskam. Chatniaja krywawaja wajna paŭsryłasia i ačapila ũsiu Hiŝpaniju. Zabitych ličać na tysiačy. Wajennyja sudy sudziac złoŭlenych paŭstancaŭ na śmierć.

Niezaleŭnaść Katalonii

Katalonija pašla pieršaj hiŝpanskaj rewalucyji hadoŭ dwa tamu stałasia aŭtanomnaj respublikaj u hraničach Hiŝpanii. Čiapier, wykarystoŭwajučy adpawiedny mament, kali wa ũsiej Hiŝpanii razharełasia chatniaja wajna, Kataloncy wusnami staršyni aŭtanomnaj Katalonskaj respubliki Companysa 7 h. m. abwieściłi Kataloniju niezaleŭnaj dziaŭżawaj i ũtwaryli ũrad na čale z Companysam. Katalonski niezaleŭny ũrad pratrjwaŭ tolki 11 hadzin, bo hubernatar Katalonii ad Hiŝpanii, hien. Batet, katalonski renehat, niamilaserna aruŭnej si-

łaj zdušyŭ niezaleŭnyja kroki maładoj Katalonii. Pry hetym nielhanie ŭziarnuć uwahi na hierojstwa Companysa, jak i da apoŭniaj chwiliny, kali wojska Bateta dušyła milicyju maładoj Katalonii, praz radyjo zaklikaŭ Kataloncaŭ baranić swaju dziaŭŭżunuju niezaleŭnaść. Treba adciemić tak-ŭa i toj fakt, ŭto i katalonskija sialanie hierojstwa zmahaliŭsia z hiŝpanskim wojskam; u niekatorych miastach katalonskija sialanie papaliłi wajennyja kazarmy i stojka zmahaliŭsia z hiŝpanskim wojskam. U hetaj baračbie mnoha zabitych i mnoha ranienych.

Zabojstwa Juhasławianskaha karala Aleksandra I i francuskaha ministra Barthou.

U aŭtorak 9 h. m. u Marsylii (u Francyi) zabity juhasławski karol Aleksander I, francuski ministr zahranicznych spraŭ Barthou, adzin hienierał i 8 asob raniena.

Hena krywawaja drama razyhralaŭsia ũ nastupnych abstawinach:

Karol Aleksandar I z swajej ŭwiataj jechaŭ u stalicu Francyi na polityčnyja pierahawory. U Marsylii karala Aleksandra spatykaŭ francuski min. zahranicznych spraŭ Barthou. Była na spatkañni haścief francuskaja palicyja i administracyja i mnoha cikawych. Woŭ-ŭa, kali pašla ceremonii prywitañnia karol Aleksandar z min. Barthou jechali aŭtamabily, z natoŭpu cikawych razdalisi stryly, a adzin čalawiek uščapiłyŭsia na stupień karaleŭskaha aŭtamobila pačau stralać u karala Aleksandra i min.

Barthou. Ahułam wystrelena kala 30 razoŭ.

U wyniku stralaniny ciaŭka ranienyja karol Aleksandar, ministr Barthou, adzin hienierał — niezadoŭha pamiorli, ranieni tak-ŭa 8 asob z ŭaŭnieraŭ i z natoŭpu.

Zabojcu karala i Barthou palicyja starałasia złaŭić, a adjutant karala pačau jaho rubać ślabaj.

Šofar i ŭwita karala čwierdziać, ŭto zabojcu zabili ludzi z natoŭpu. Zamachoŭcaŭ naličjwaŭ kala 10 asob. Zabity zabojca pachodzić z Juhasławii.

Pry hetym nieadrečy prypomić, ŭto ũ Juhasławii mnoha cierpieć kryŭdy Charwaty, a jaŭče bolš Makiedonci, jakija dabiŭajecca swajej niezaleŭnaści.

Aryšt Branisława Taraškiewiča ũ SSRR.

U Wilni chodziać čutki, ŭto ũ Maskwie kamunistyčnyja ŭłady arištawali Br. Taraškiewiča, katoraha prynieli za swajbo z Polšcy abmienam wiaźniaŭ.

Taraškiewič pašla wyjezdu z Polšcy prabywaŭ u niekim dwore kala

Maskwy, dzie parasiejsku piŭaŭ ab ŭčyci stalan u Zach. Bielarusi.

Čutki henyja čwierdziać, ŭto kamunisty padazrajuć i Taraškiewiča, jak i ŭsiech hramadaŭcaŭ dy zmanancaŭ, u supracoinictwie z polskaj defenzyjaj.

Roznyja wiestki.

Z HAZET.

Biaŭhłudzie ci prawakacyja? Orhan bielaruskich uhadoucaŭ „Родны Край“ u numary 21 s.h. wykazwaje stanowiŭŭa bielaruskaj sanacyi, jakaje wyhladaje na biaŭhłudzie abo prawakacyju. Jany damahajecca, kab polski ũrad nazad admiñniaŭ z Sawietami: Rak-Michajłouskaha, Miatłu, Waloŭsyna, Dwarčanina i inš hramadaŭcaŭ dy zmanancaŭ, čwierdziačy, ŭto henyja hramadaŭcy nie naleŭali da kamunistyčnaj partyi i nia byli ta-

kim winawatymi prad Polščaj, jak winawacili ich polskija ŭłady.

Z POLŠCY.

Ciaŭkoje pałaŭeńnie školnictwa Ministr aŭwety Jendŭejewič u hutarcy z pradstaŭnikami polskich wučycioŭ nie telu, ŭto polskamu pačatkawlamu školnictwu hrazić straŭna nabaŭpieka zaniapadu. Dzieła hetaha buduć zawleŭdzieny aplaty za nawuku i ũ pačatkawych szkołach.

Nasielnicтва Polšcy biadnieje. Haloŭny Statystyčny ũrad padaje sta-

tystyku, u jakoj pakazwajecca, ŭto nasielnicтва Polšcy ŭŭciaŭ biadnieje. Čynoŭnikaŭ prybywaje. Ad 1932 hodu lik čynoŭnikaŭ u Polšcy paboliŭ na 10 000 asob. Čiapier Polšč maŭe 441.000 čynoŭnikaŭ.

Z ZAHRANICY.

Paŭstaŭnie ũ Mandŭuryi. Hazety padajuć: u Mandŭuryi ũ wakolicach Mukdena joŭe 75.000 kitajskich paŭstancaŭ. Paŭstancy wajujuć z mandŭurskim i japonskim wojskam.

Balšawiki dušać i ŭkraińskich kamunistau. Hazety padajuć: byŭŭy pasol kamunistyčnaj partyi Fiodor Sidarčuk, jak i čłok u Saw. Ukrainu, tam byŭ arištawany i pasadŭany ũ wastroh, 18.IX. s. h. u turmie pamior.

Prymusowaja služba pracy ũ Niamiečcyne. Ad pačatku 1935 h. ũ Niamiečcyne zawodziac prymusowuju službu pracy; koŭny niamiecki hramadzanin buduć adbywać službu pracy, dzie buduć wučyc i wajawać.

Francyja—SSRR. i Francyja—Polšč. Pierahawory Francyi z Sawietami ũ sprawie h. zw. uschodniaha paktu i ũ sprawie ŭstupieñnia balšawikoŭ u Lihu Narodaŭ uwaŭali za pačetak zaklučeniñia takoha francuska-rasiejskaha sajuzu, jak byŭ prad suŭwietnaj wojnoj. Tymčasam pakazwajecca, ŭto da hetkaha sajuzu starony nie ŭpłajajecca. Francyja choča sajuzu, ale tolki na wypadek wajny z Niamiečcynej i nia choča pchacca ũ awanturu, kali na Dalokim Uŭschodzie wybuchnie wajna Sawietau z Japonijaj. Ab hetym dawiedaliŭsia balšawiki i ad Francyi adstupili, čwierdziačy, ŭto i Sawietam nia ma interesu leŭci ũ francuska-niamieckija spory dy być aruŭŭam u rukach francuskiej palityki.

Francyja ŭliła ũ polski promysł 140 milionaŭ dalaraŭ i dała 160 milionaŭ dalaraŭ roznarodnej dapamohi i aprača hetaha pamahała Polšcy ũ roznych zahranicznych przyčkach. Za heta Francyja spadziawalaŭsia ad Polšcy ŭdziaćnaści. Polšč nie mahła hetkaj wialikaj sumy addawać hraŭmi i prasiła Francyju, kab jana pryniła choć častku doŭhu tawarami. U hetym Francyja Polšcy nie pajiła na ruku i bolš prymała tawaraŭ z waroŭŭy sabie Niamiečcyne, čym z przyjaznej Polšcy, a Niamiečcyne prymała bolš polskich tawaraŭ, čym Francyja. Takim čynom Niamiečcyne pamahała Polšcy addawać Francyi daŭhi. Heta pakazwaje, ŭto Francyja traktawała Polšč, jak małoje dziecia. Heta ũ kancy dawiało da adkrytaj waroŭŭaści abledŭwluh dziaŭŭaŭ. Z ekanamičnej haliny henaŭa waroŭŭaŭ paŭsryłasia i na palityčnyja adnosiny.

Z KRAJU.

Pahroza hoładu na Paleŭsi. Z przyčyny biaŭpynnych daŭdzoŭ, ŭto zaliwali letam Paleŭsie, wyŭniła bulba, jakaja stanowić dla palaŭkoŭ haloŭny pradukt u ŭčyci, i ŭŭo palaŭkom hrazić hoład. Dawiedwajecca, ŭto administracyjnaja i samaŭradawaja ŭłady pačali dapamahowuju akcyju na Paleŭsi, ale-ŭ heta daloka ad zabiŭŭaŭ plaćeniñia sialan ad hoładu. Akcyja dapamohi patrebnaja ŭyryŭŭaja.

Samahonka. U wieraŭni ũ Wilenskim wokruzie skarbowaŭ Izby wyŭŭulena 16 tajnych brawarkoŭ sama-

Piŭmy z wioski.

Ŗjezd bielaruskaj moładzi.

U Baranawičach 23 wieraŭnia h. h. adbyłasia ŭjezd absolwentaŭ ziemlarobskich ŭkoł Baranawickaha paw. Na ŭjezd ŭjechałasia 70 asob moładzi. Ŗjezd heny ładzili polskija arhanizacyi. Na narady ŭjezdu przybyli pradstaŭniki z Nawahradzkaha wajawodztwa i Baranawicki starasta. Ab naradach henaŭa ŭjezdu piŭać nia budu, bo jany nam mała cikawija. U refetatach na hetym ŭjezdzie dakazwali patrebu i zaachwočwali zakładać polskija „Koły Młodzieży Wiejskiej“ i tam pracawać našaj moładzi. Ale ŭ moładz, ŭto była na ŭjezdzie, — bielaruskaja i dumaje pabelarusku. Woŭŭa i ja sam, nijak nie mahu iŭci pracawać u polskaje „koło“, a nas hetakich na hetym ŭjezdzie, kali nia ŭsie, to była bolšać.

Pašla naradaŭ ŭjezdu pačauŭsia kancertny addzieł. Wystupił chor, przybŭŭy z Lachawic, adŭpławaŭ dzie pieŭni polskija i dzie pieŭni bielaruskija. Najlepš spadabaliŭsia słuhačom pieŭni bielaruskija. Słuhačy tak bili brawo bielaruskim pieŭniam, ŭto treba bylo ich paŭtarać. A chor lachawicki — heta niaby jak choryk, jon u čerwieñi s. h. na ŭwiale pieŭni zaniŭ pieršaje miesca. Pašla choru wystrailisi ũ tancy chłopczy z dzieŭčatami i na scenie prad wacyma ŭčaciŭnikaŭ ŭjezdu zakruciliŭsia samaŭa nastajacŭaŭa bielaruskaja „Lawonicha.“ Dy nie aby jak, a pa ŭsim prawilam sceničnej techniki; tancory ũ bielaruskich nacynjalnych kaŭciŭmach. Arkiestra hrała tak-ŭa našaja, — bielaruskaja, z wioski Paŭkaŭcaŭ.

Henaŭa wlečaryna ŭzwaruŭŭała našu moładz. Ja sam byŭ ŭsim ačaraŭ wany; kolki krazy ũ hetym, a kolki natchnieñnia! U maich kalehaŭ heny wiečar dakanaŭ duchowaŭa pierawarotu i mnohija wykazwali achwotu pracawać na niŭwie bielaruskaj. Saprady, treba nam nawiazać lučnaŭ z Bielaruskim Instytutam Hapadarki i Kultury i pačać supolna pracawać na bielaruskaj niŭwie.

Učaciŭnik.

honki, skanfiskawana 28 puduŭ brahi i 23 asoby pieradany pad sud za wyrablañnie samohonki.

Wiartajecca z Łatwi. ŭŭo apoŭnija hrupy robotnikaŭ wiartajecca z zarabotkaŭ z Łatwi. Heta pierawaŭna bielarusy z przyhraničnych z Łatwijaj pawletaŭ. Na leto Łatwija maŭe pryniać 5 tysiać robotnikaŭ i robotnic.

Ŗydoŭskaja w.era na Paleŭsi. Nas pawiedmlajuć, ŭto na Paleŭsi ŭyrycca relihijnaja sekta „Mesyjanistaŭ“ — ŭydoŭskaja wiera. ŭŭo sialanie sektanty byccam ŭwialitalisi da ŭydoŭskaha rabinatu z proŭbaj prysiŭć rabina.

Woŭ da čaho dadodzić u relihijnym ŭčyci ũ našym Kraju! A katalicake duchawienstwa staraŭecca ŭtałkawać našym ludziom, ŭto jany polskija, a prawasłauñaje, ŭto narod neŭ maskoŭski.

Z WILNI.

Tyfus. U minulym tydni pajawiłasia ũ Wilni zaraza tyfusu. Zachwalela na tyfus 19 asob.

Tak i worahi — Kryŭaki: prahnanyja ũ akopy, zmabiliŭzawali ŭsie swaje razerwy i jaŭče raz kinulisi na aŭstaleŭŭy abaroncaŭ. Ad hetaj chwiliny zaleŭyć ŭsio: stanowiŭca naprociŭ siabie ŭsia waroŭŭaŭsia siła; enerhija, kab žaleza, rasplawajecca da bieleha i, poŭle takoj bitwy, worah abo zapanuje nad krepaciŭ, abo na doŭha pierastanie atakawać, pakul zaleŭyć ciaŭkija rany, abo prosta ŭciaŭe z pola bitwy.

Čiapier woŭ iŭŭa kryha na celuju ŭyrynju masta; ŭŭo zdaloku przyhataŭlałasia da ataki: pakručywalasia to ŭlewa, to ŭprawa; a nareŭcie, nastawiŭŭy bok z hrubym woŭtrym wystupam, jakby namieryŭŭyŭsia klinom, padwoŭŭa razmach i kinułasia na most. Dochtar, jak aŭaleŭŭy, kryčau, machau rukami, hraziŭ robotnikam, ale tyja, pracuŭwajučy peŭnuju katastrofu, kinulisi z masta na bierahi i čakali kanca sprawy. Tolki dwa, samyja zajadtyja ryzykanty, z ŭalonym dochtarom, nastawili bahry na kryhu i prystupili da niarouñnaha boju. A ŭwies narod na bierahoch prosta zaniamieŭ... ŭsia hramada składałasia jakby nia z ŭyŭych ludziŭ, ale z zastyŭŭaj skamianiełaj hrupy: raziaŭlenyja huby, ŭyroka adčynienyja wočy, prypadnityja ruki — ŭsio ŭwiedčyła ab hraziŭe pałaŭeñnia, katoraje trywała, praŭda, tolki paru chwilinak, ale niejkich ŭudasma, niepamierna doŭhich... Widać bylo, ŭto hraza

śmierci łunaje nad ŭyŭymi ludziom.

I woŭ u adnu sekundu pałaŭeñnie całkom ŭmianiliŭsia: kryha hroknuła ũ most i raptam... zamitusiliŭsia ũ wacach hramady ŭsio: most, belki i doŭki, dochtar z robotnikami, bahry, palamanaja kryha... Tresk mostu i ŭum wady zaŭŭyŭy trywoŭny kryk žančynaŭ. I pa chwilinie wada ũ walačancy zraŭnawałasia: most tak lohaŭka ŭniaŭŭia z bierahoŭ, jak lohka razruŭajecca dom, зроблени dzieŭmi ũ piasku, kali, nahulaŭŭyŭsia, bojki chłapiec raŭbiŭwaje jaho adnym macham ruki. Tolki niekalka belak, ŭto styrceli przy bierahoch, pakazywali, ŭto tut byŭ toj niepachibny most, raboty zahranicnaha inŭŭiniera, hordaŭ dochtera Wipstrykala... A sam dochtar?

Tut lacić z Zamku sama pania i mleje, dawiedaŭŭyŭsia ab muŭu; tut latuć dwornyja ludzi — parabki i dzieŭki — i tupajuć kala mlyna, jak awiečki; tut palicejski čynoŭnik taŭcecca pamilŭ narodam i kryčyć na ludziŭ i babaŭ — sam nia wiedaje čaho; tut niechta kryknuŭ: wun. wun. pakazaŭŭstal... Robotniki biahuć za wadoju; hladziac, dy ničoha! Aŭ tolki za dzieŭ wiarsty wyławili adnaho robotnika, ŭto ŭlaciŭ z mastom u rečku. Jon niekim cudam byŭ ŭyŭy i cely, i grebaŭŭia za bierah, začapiŭŭyŭsia adzieŭŭaj za niejki raŭon. Jak jon ŭyŭy aŭiaŭŭia, ani jon sam, ani čto inŭy nia

moh rastłumačyć: musić Boh tak daŭ, kab dzieci nie astaliŭsia sirotami. A druhi robotnik z dochtarom, jak kamieŭ, u wadzie prapali.

— Šukaj wietru ũ poli! — kazali robotniki, wiarnuŭŭyŭsia z cłahannyja kala buŭŭuŭaj wady.

Dochtera ŭkali dwornyja parabki i adumyŭŭowyja ludzi, naznačanyja palicyjaj i nanietyja zamkowaj paniaŭ, ale niŭdzie, ničto — na dzieŭŭiać i na dwaccać wiorst i pa celaj rečcy — nia moh na ŭled papaŭci. Jak apala wada, rybaki znajŭli i druhoho robotnika, katory, zasleŭŭy pad karčom, byŭ načysta abjedziŭny rakami. Jaho poŭle jaŭče parezaŭ na kawalki Murawanski pawietawy dochtar — niawiedama, dzieła čaho. Dy poŭle, biednaŭa, dziaŭŭali pad straŭŭaj dwa tydni, pakul przyjechaŭ ŭledawaci: toj pahladziŭ, pahawaryŭ z wuradnikami, nieŭta papisaŭ sam i daŭ padpiŭecca staršyni i wuradniku; poŭle pakrućiu nosom i przykazaŭ pachawać, a sam pajechaŭ. Jaŭče da tego i kŭlondz Marcinoŭski sumniawaŭŭia, ci možna chawać jaho na mahilniku, bo heta-ŭ byŭ ŭtoplenik...

A dochtera pa hety dzieŭ tak niŭdzie i nie znajŭli. Tolki, kazali, pakazywaŭŭia dzieku Kuŭmie ciomnaj nočaj kala mlyna, machau rukami i nieŭta hawaryŭ, i jaŭče niekatorym druhim, ŭto waročaliŭsia z kirmaŭ. Ale čwierozym ludziom nie pakazywaŭŭia nikomu.

Дайце родную кніжку і газету!

Чарлэнка, Горадзенскага павету. У нас і кругом каля нас жыўць беларусы. У 1932 годзе я выпісаў з Вільні 50 штук беларускіх кніжак. Гэтыя кніжкі я трымаў у руках толькі тады, як браў іх з пошты, а пасля пайшлі яны вандраваць з сяла да сяла ў народзе, з рук у рукі, і ходзяць яшчэ цяпер, хоць надта-ж ужо падбіўшыся, а некаторыя зусім абдзёршыся. А беларуская газета—які-ж вялікі госяць у нашых ваколіцах! Вельмі патрэбна ў нас беларуская бібліятэка.

А. М.

АД РЭДАКЦЫІ: Залажыце гурток Бел. Інстытуту Гаспадаркі і Культуры і атрымайце бібліятэку, у якую выпішце беларускія кніжкі і беларускія газеты.

Магазіны.

Люшнява, Баранавіцкага пав. Ужо варочаюць даўнейшае, ужо закладаюць збажовыя магазіны. Зьявіўся і даўнейшы спосаб меры. У гміне пішучы меры на новы лад—на кілёграмы, а ў выкананні ідзе ў ход мерка.

Наша гміна на закладзіны магазіны вызначыла па два кілёграмы жыта з гэктара, а ў нашым сяле солтыс зьбіраў гэтыя кілёграмы меркай. Цяпер у вёсцы спораць, колькі лезе ў гэную солтысаву мерку кілёграмаў жыта: адны кажучы 2 кіл., а другія дамагуюцца, каб 6 фунтаў. Многія дамагуюцца, каб гэную солтысаву мерку паважыць.

Люшнявец.

Гісторыя польскага „кулка“.

Райца, Наваградзкага пав. Было ў нас польскае „кулка млодзежы“, але развалілася. Закладаў гэтае „кулка“ валасны пісар. Закладаў сярод беларускай моладзі, для гэтай моладзі і з гэтай моладзі, польскую арганізацыю, пан пісар пусьціўся на спосаб польскіх абяцанкаў: пачаў ён абяцаць нашай моладзі, што як будзе ў нас „Кулко млодзежы“, дык ён выпіша і беларускія газеты, а ў бібліятэцы будуць так-жа і беларускія кніжкі. Моладзь наша гэтаму паверыла і запісалася ў польскае „кулка“. Прайшоў час і пан пісар ані беларускіх газет, ані беларускіх кніжак ня прыдбаў у гэны гурток „млодзежы вейскей“. Моладзь злазіўшы некалькі прадстаўленьняў, польскіх і беларускіх, у большасці з арганізацыі выступіла. Некаторыя яшчэ ўсё ў пана пісара дамагаюцца беларускіх газет і беларускіх кніжак. Моладзь, паслухай мяне: закладай свае родныя беларускія арганізацыі і сама выпісвай беларускія газеты і беларускія кніжкі!

Малады.

Крыху аб нашай школе.

Карэлічы, Наваградзкага пав. У нас ёсць пачатковая школа, у якой вучаць і пабеларуску. Слабая там навука пабеларуску, бо да беларускай мовы адносяцца вучыццалі надта ж паказённаму і мала вызначана часу на навуку пабеларуску. Аднак і гэная маленькая магчымасць пасвоему вучыцца разыходзіцца славай па цэлым павеце, бо і гэтыя школы ў нашым краю надта-ж рэдкія. Вучні вельмі ахвотна бяруцца да гэтага прадмету і з вялікім зацікаўленьнем вучацца пабеларуску. З нашай школы вельмі многа вучняў ідзе вучыцца ў сярэднія школы, пераважна ў беларускую гімназію. Пры гэтым трэба адзначыць, што кіраўнік нашай школы заахвочвае сваіх вучняў, каб ішлі ў польскія гімназіі, але, дзякуючы народнай сьведкасці агульнай—пана вучыцеля ў гэтай справе ня слухаюць вучні. З леташняга выпуску нашай школы многія паехалі вучыцца ў Віленскую Беларускаю гімназію.

М. Л.

Дажынкi.

Чэпялева, Слонімскага пав. Паводле старадаўняга звычаю нашых дзядоў 9 г. м-ца адбыліся ў нас супольныя вясковыя дажнынкi. На гэню ўрачыстасць цэлага сяла былі запрошаны і госяці з Слоніма. Быў запрошаны і Слонімскі паветава стараста, які прад распачаццём урачыстасці прыслаў ганца, які сказаў, што стараста з службовых прычын на дажынках ня будзе.

Нашы вясковыя дажнынкi пэўне-ж ня могуць зраўняцца з гміннымі дажынкамі, ладжанымі па казённаму, якія адбываліся ў Казлоўшчыне і іншых гмінах. Аднак нашы дажнынкi больш вартасны і народу карыснейшыя ад казённых. Нашы дажнынкi—гэта сапраўдная опэра, якой праз радыё ніколі ня чуна. Старадаўнія беларускія песні, п'яныя цэлым сялом жыццароў, прыгожымі мелэдыямі шырока раскацістым рэхам разнісіліся ў паветры па цэлай ваколіцы. Гэты дзень глыбока залазіць у душу нашага чалавека, бо прыгожая беларуская традыцыя і чароўная народная песня кормяць дасята душу нашага селяніна. Дажынкi—гэта колектыўны канцэрт хораў, якія праз час жніва, паасобку размясціўшыся ў палатках, пюць мілагучныя ары беларускай жніўнай песні. Дажынкi нашы адбыліся ў нашым грамадскім доме, які нашы сяляне пабудавалі грамадой. Міла ўспамінаецца тая часіна, калі ўсе

з сяла заселі за супольны стол, спраўляючы дажынкi; тады кожны хіба-ж адчуваў нештодзенную і яўную лучнасць і блізкасць з людзьмі. А гэная духовае спалучэнне тымболш карыснае нашым сялянам, бо наша вёска разыхалася на хутары і людзі ня што дня спатыкаюцца.

У прыклад другім.

Наша вёска сапраўды дружная і мае грамадскую культуру. Нядаўна быў у нас пажар і згарэлі 4 гумны нашых аднасельчан. Зараз жа людзі сабраліся і ападаткавалі сябе ссыпкай збожжа на пагарэлыя.

Разумеюць нашы сяляне і тое, што трэба браць у свае рукі і гандаль. Дзеля гэтага пастанавілі сарганізаваць коопэратыву. Падавалі ў Слонімскае староства просьбу, каб далі дазвол склікаць сход у гэтай справе, але стараста не дазволіў.

Гэтай дарогай зьвяртаемся да добрых людзей, каб нам парадзілі і памаглі заснаваць сваю коопэратыву.

Да гэтай пары маем беларускую школу і вельмі рады, што нашыя дзеці вучацца ў роднай мове.

Ад інструктароў „кулкаў рольнічых“ вучымся паляпшаць поле і адбіраць добрае насенне. Маём добрую пажарную стражу. Маём сваё радыё ў грамадскім доме, якім не пазваляюць нам карыстацца, а чаму і дзеля чаго—нам ня кажучы. Словам, культурна можна гадаваць моладзь і старэйшым гавараць гора, але чамусьці ня ўсё нам можна. Многія вінавацяць у гэтым і нашага вучыцеля, які сапраўды ня вельмі ў гэтай працы каня паганяе, але мусіць на гэта складаецца многа прычын. Мы сваёго вучыцеля шануем і ўважаем, але й працы на ніве беларускай вымагаем.

Весялуха.

Асаднік войтам.

Любча, Наваградзкага пав. На беларускіх землях не навіна, што ў гміне займае пасад войта польскі асаднік. Калісь пад рускімі царамі валаснымі старшынямі заўсёды былі нашыя людзі і іх сяляне выбіралі, і тады панавала над намі расейская манархія. Цяпер уладае нашым Краем дэмакратычная Польшча і войтам у нас польскі асаднік, каторага ў нас ніхто не выбіраў і яго на войта ў гміну польскія ўлады назначылі. А ён цяпер і гаспадарыць у нашай гміне па своему.

Любчанскі.

Ab pomačy haładajučym.

Warapajewa, Pastaŭskaha paw. Sioleta wielmi mnoha bylo i jość u polskej dziażdźawie hałodnych ludziej. Wiasnoj haładawali bielarusy i litoŭcy ad letaŭniaha nieuŭradzaju, a ciapier haładajuć palaki kala Krakowa i ŭ druhich wakolicach, dzie sioletni ŭradźaj zmyła zatopa.

Dobryja ludzi pamahali i nam, bielarusam, u našym niaščasći. Mnoha i karysna pamahli nam braty litoŭcy, praz litoŭskaje Dabradziejnaje T-wa ŭ Wilni, pry pasłarednaści specyjalnoj bielaruskaj arhanizacyi — Kamisli Pomačy Haładajučym Bielarusam. Za henuju pomač nasielnictwa našych wakolic wielmi ŭdzielaŭnaje litoŭskamu hramadźianstwu i bielaruskim arhanizacyjam, pieršamu za achwiar-naść, a druhim za dbajnaść ab patrebach swajho narodu.

Atrymliwali našy sialanie zapamohu i ad polskich ŭładaŭ, ale ciapier za hetu pomač treba mnoha adrablać, abo doraħa płacić.

Ciapier užo my bielarusy krychu pabahacieli i ŭ bolšasći pomač nam niepatrebna. Ciapier zbirajuć u nas i našyja sialanie składajuć achwiary dla ŭciarpieŭšych ad zatopy palakoŭ. Bielaruskija sialanie lubiać pamahać u biadzie druhim, ale pa swojemu, pabielarusku, razumiejuć dapamohu. Našy sialanie, dajućy składki, haworać, kab za hetyja achwiary nia trebawali ad haładajučych palakoŭ ad-rabotnikaŭ abo zapłaty, bo hetkaja zapamoha ŭ doŭh abciažwaje sialanina na doŭhija hady. Pry hetym sialanie našyja, dajućy achwiary dla ŭciarpieŭšych palakoŭ, miż saboj haworać i ab tym, ci i na polskich sialan polskaja palicyja budzie hlazdieć „zymam“, kali jany buduć atrymliwać zapamohu z našaha kraju ad bielarusau i litoŭcaŭ. Bo ŭ nas bylo hetak, kali našy sialanie atrymliwali zapamohu ad uspomnienaha litoŭskaha T-wa.

Ciapier niekatoryja asoby, što atrymali henuju hałodnuju pomač, administracyjnymi ŭładami pakarany woś za hetkija prawiny: Ihnat Harus za niakielzanaha kania, kali woziu z pola snapy, a palicyja heta padhlazdila i zapisała ŭ pratakol, bo ŭ Polšcy jość zakon, jaki karaje haspadara za niakielzaŭnie kania, Sclapan Kiezik pakarany za prachod praz čyhunku, što ŭhlazdziŭ niejki čaławiečak i danos palicyi, a palicyja napisala pratakol i „sprawu“ tudy pasłała, kudy treba, a tam administracyjnym paradkam pakarali za hety prastupak.

Jašče śmat jość ab čym pisać, ale-ż usłaho nie apišaš. Ahułam kažućy, dyk ciażka našym bielarusam żywiecca, ale-ż hetak wiek nia budzie. Zahlanie sonca i ŭ naša wakonca.

Lawon Kapciały.

Pieralotnyja ptuški.

Prychodzie wosień i prynosie nam tuhu ŭ serca. Bielaruskija ptuški ad nas uciakajuć, a my da ich tak mocna prywykšy! Baciany ŭžo adlacieli. Żurawy, wysoka krumkajućy, takža z nami raźwitalisja wietliwa. Kala nas užo niamat łastawak, niamat špakoŭ. Bielarus užo z pola sabraŭsia i żyta zasiejaŭ. Pry asieŭnich rabotach bielarus čuje, jak niešta za dušu jeho dalikatna ščypaje. Jon tuža za henymi ptuškami, što jeho pakidajuć. Na ślem dobrych miesłacaŭ bielarus rastajecca z imi. Adlot ptuśak dla bielarus heta reč niaprostaja.

Raŭniaj wiasnoj padymajuć ludzi hałowy ŭ nieba, kab spatkać z ptuškami, ciapier u wosień jany sumnyja hlazdiać taksema ŭ nieba za adlatajućymi ptuškami, ale ŭžo apuściŭšy ruki i hlyboka ŭzdychajućy. Bielarusy dumkami swaimi biahuć za ptuškami daloka ŭ čužyja krai i tam jany duśoj żywuć z ptuškami.

Ptuśka dla bielarusy — heta jaho asałoda ŭ štodziennych jahonych turbotach, heta krasa, i radaść, i żyćcio bielarusy! Biez ptuški, čymby dla nas byla Bielarus? Nia lubiliby my tak harača swajej staronki, kab u jej ptuški nie trapiatalisja.

Małaja ptuśačka, jakaja nas pakidaje, a tak silna ačarawała dušu našu! Jana i praz zimu astajecca ŭ

duśy našaj, bo prajaje my i zimoj dumajem.

Hlaziacy na adlot ptuśak, bielarus hlybiej dumaje nad źjawiščami pryrody. Jamu pakazywajecca pryroda, jak adzin niejki doŭhi łancuh bieśkaniečnaha ruchu. Taja ptuśka, što plywie ŭ pawietry, na zimu pakidajućy nas, kab šukać sabie prażyćcia ŭ nowych, dalokich krajach, heta nam pradžaŭlaje biazupynny ruch u pryrodzie.

Uślo na świcie ŭ ruchu i samy świet—heta adzin tolki ruch. U wiečnym ruchu ziamla, i nieba i zory. Každy ruch u pryrodzie maje pierad saboj swaju metu. Biaz mety ničoha na świcie nia dziejecca.

Ptuśka zaŭsiody ŭ ruchu. A jaje najbołšy ruch tady, kali ŭ wosień jona nas pakidaje. Uciakaje jana ad nas, kab ratawać sabie ad hałodnaj śmierci. U hetym ruchu ptuški pakazywajecca hałodnaja jaje metu. Nierazumnuju ptuśku wiadzie tak instynkt, kab pierad zimoj za mora ŭciakala. Každy wosień ptuśka wypuŭniaje zahad pryrody nadta skrupulatna. Jak im nia choćecca pakidać tej staronki, hdzie jany światło dziennaje pieršy raz spatkali, hdzie jany ŭ rodnym hniaździe śladzieli. Instynkt pieramahaje ŭ ich ućuće i jany ŭciakajuć.

Z bielarusau toj najlepš razumieje pieralot ptuśak, chto pakidaŭ sam svoj rodnny kraj i byŭ prymušany ba-

dziacca pa čužynie.

Znajšoŭšysja na čužynie, daloka ad swajej chaty, čaławiek mučycca, i krylli ducha jeho apadajuć i marnujecca čaławiek, sochnućy duśoj i cielam.

Pradžaŭcie sabie takoha bielarusy, katory svoj kraj pakidaje i jedge pierawie čyhunkaj, a paśla karab-lom niekudy daloka, aŭ u druhuju časć świetu. Takomu bielarusu robicca tady ŭsio niamilim. Ad tych pyšnych miesłau, jakimi tak chwalecca čužaziemcy, jon adwiartajecca niasmačna. Cywilizacyja i wysokaja kul-tura robiacca jamu niejkimi štodzien-nymi, zusim niacikawymi i najčasćiej prosta ničoha niawartymi.

Ščyry bielarus nikoli doŭha nie nabudzie ŭ čužym krai. Jon, jak taja ptuśka, raniej ci paźniej, ale na swajo miejsca wiernicca. Miakkija i krywyja darožki, ale bielaruskija,—jamu buduć kudy milejšymi za tyja čwiordyja i prostyja darohi zahranicaj Swaja niasťrojnaja chatka, ale bielaruskaja, u sto разоў wydascja jamu pryha-žejšaja za henyja čužackija palacy.

Bielaruskaje maleńkaje miasteč-ka budzie jamu milejšaje za wialiki New Iork, za pyšny Paryž, abo najbołšy London.

Pieralot ptuśak u wosień padobny da żyćcia bielaruskaha narodu. Narod budzie jamu milejšaje za wialiki New Iork, za pyšny Paryž, abo najbołšy London.

jak taja ptuśka, u čužy kraj wandruje. Na Bielarusi jamu niamat miejsca, niamat ziamli i hrośaj. Spatkać možna bielarusau u Kitaŭ, na Filipinach, u Aŭstralii, Afrycy i Amerycy. Los henych bielarusau — heta los pieralotnych ptuśkaŭ.

I inšy pieralot robiac bielarusy našy. Pieralot hety jany adbywajuć na miejscy. Našy bielarusy časta pierarablajucca abo ŭ palakoŭ, abo ŭ maskaloŭ. Každy hod na wiesnu ptuški da nas wiartajucca, ale bielarusy, što ŭ druhuju nacyju pieralatajuć, jany redka nazad wiartajucca. U hetym i celaja roźnica našych pieralot-čykaŭ ad pieralotnych ptuśak.

Pryroda reč duža mahutnaja. Jana i čaławiekam, i źwieram, i ptuš-kaj, i rybaj kiruje. Nia tolki ptuški na zimu šukajuć inšaha miejsca. Jość i źwiary takija, što żywuć letam u wadnym miejscy, a na zimu, dziela tych samych pryčyn, što i ptuśka, bryduć u inšaje miejsca. Našy dziki-ja kozy, losi i aleni hetak wandrujuć. Niekatoryja sorty rybaŭ i to plywuć tudy, hdzie im lepiej żyć i pieraży-wać źmiennyja pory hodu.

Adzin čaławiek, jak istota razum-naja, praŭdu kažućy, nie pawinien wandrawać z miejsca na miejsca, kab šukać ciapła i chleba. Rozumam i sil-naj dałanioj jon pawinien zdabywać sabie na miejscy ŭsio patrebnae.

W. D—a.